

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне
та практичне значення результатів дисертації

Сидір Марії Орестівни

«Соціокультурні функції та стильові засади

галицько-буковинської співогри»

на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»

з галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Публічну презентацію наукових результатів дисертації
проведено на розширеному засіданні кафедри історії музики
Львівської національної музичної академії ім. М.В.Лисенка

03 квітня 2024 р., протокол № 7

Обґрунтування вибору теми дослідження.

Творчість галицьких композиторів-священників в останні десятиріччя після здобуття Україною Незалежності привертає щоразу більшу увагу. Не в останню чергу це викликано тим, що засновник «перемишльської школи», перший в плеяді композиторів-священників Михайло Вербицький є автором національного гімну. Великою популярністю в репертуарі сучасних професійних та аматорських колективів користуються пісні та хори деяких інших митців з цього кола – «Цвітка дрібная», «Крилець, крилець» та особливо «Родимий краю» Віктора Матюка, «О, не забудь», колядки «Бог ся раждає» та «Во Віфлеємі нині новина» Остапа Нижанківського, «Над Прутом у лузі», «Там, де Ятрань круто в'ється», «Заграй ми, цигане старий» Сидора Воробкевича, «Витай між нами», «Христос воскрес!» Йосипа Кишакевича та ряд інших. Те, що вони були також авторами музично-сценічних артефактів, жанр яких визначали по-різному: співогра, оперета, водевіль тощо, відомо та навіть проаналізовано в теоретичному аспекті. Проте, на жаль, за роки Незалежності, незважаючи на те, що відбулась офіційна «повна реабілітація» заборонених радянською ідеологією композиторів та літераторів, авторів співоігор, вони лише тепер поступово повертаються у музичний обіг, і то здебільшого у концертному виконанні, а не на сцені оперних чи драматичних театрів, де вони насправді мали би зайняти своє належне місце.

Інтерес до теми, обраної для дисертаційного дослідження «Соціокультурні функції та стильові засади галицької співогри» сформувався не одразу і визрівав поступово. Спочатку зацікавлення викликала проблема музичної діяльності галицьких українських священників та музикалії у їх інституціях. У процесі заглиблення у різноманітні сфери їх діяльності та творчої спадщини,

було виявлено кілька уявних парадоксів, які потребували пояснення та аргументації їхньої справжньої сутності.

Парадокс перший: яким чином душпастирі, які за своїм покликанням мали б зосередитись на суто релігійній творчості, стільки уваги приділяють такому начебто легковажному жанру як співогра, що в теоретичному дискурсі нерідко трактується також як оперета?

Парадокс другий: чому такий суто розважальний побутовий жанр співогри – оперети став одним з важливих чинників утвердження національної ідентичності в середовищі галицьких українців, у той час як в мистецькій спадщині інших народів цю функцію виконує опера?

Парадокс третій: чому аматорська композиторська творчість священників стала фундаментом західноукраїнської музичної культури і сприяла надзвичайному піднесенню професійної композиторської школи в перших десятиріччях ХХ ст.?

Насправді нічого парадоксального не було у позиції галицьких греко-католицьких священників і буковинця Ісидора Воробкевича, що належав до православної конфесії, але загалом у своїй діяльності виявляв ті ж засади, що і галицькі духовні особи. Вони присвячували себе не лише душпастирським обов'язкам, але й ревно працювали на користь українського суспільства у всіх царинах. Тому, у пошуку відповідей на ці позірні парадокси, видається своєчасним звернутись до зазначеної проблематики. Феномен вельми інтенсивної діяльності осіб духовного сану у економіці, політиці, освіті, науці і мистецтві справді не має аналогів у тогочасних європейських країнах, однак для появи такого феномену були об'єктивні передумови. Тому слід розглянути саму проблему авторства священників у жанрі співогри не тільки в суто історичному та джерелознавчому аспекті, не лише проаналізувати їх найбільш яскраві зразки. Не менш істотною є потреба з'ясування причин їх виняткової популярності в той час, коли вони були написані і ставились аматорськими українськими трупами Галичини і Наддніпрянщини, і водночас, у підсумку історично-аналітичних студій галицьких і буковинських співоігор замислитись над причинами їх повної відсутності в репертуарі сучасних театральних труп і недооцінки їх художньої та дидактичної вартості. При тому наголошуємо, що якраз теоретичне дослідження проблематики співогри ведеться вельми інтенсивно.

Увага до музично-театральної творчості в західноукраїнському культурному середовищі викликана її унікальною роллю в національній історії. Адже вітчизняні вчені не даремно визначили музикальність як одну з найхарактерніших прикмет української нації. Як приклад особливої ролі музики в суспільстві можна навести гасло хороших гуртків товариства

«Просвіта» в другій половині ХІХ – першій половині ХХ ст.: «Піснею до серця, а серцем до Бога і Батьківщини».

Проте деякі аспекти розгляду театральної спадщини галицьких композиторів-священників, і в ще більшій мірі – буковинця, православного священника Ісидора Воробкевича, залишаються невисвітленими, зокрема нерідко вельми критична оцінка «застарілості» їх музично-сценічних артефактів, невідповідності до духу часу викликана неврахуванням важливих чинників, серед яких передусім виділимо специфіку їх світогляду, як осіб духовного сану та митців, що головною своєю метою ставили просвітительство та піднесення культурного рівня демократичного загалу.

На основі поставлених запитань і необхідності вирішити їх у контексті сучасних завдань української музичної культури в добу протистояння з російською агресією та утвердження національних духовних цінностей формуються основна мета та завдання поданої роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконане на кафедрі історії музики Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка і відповідає темі №6 «Музично-виконавське мистецтво: теорія, історія, практика» перспективного тематичного плану науково-дослідної діяльності Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка на 2019 – 2024 рр. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої Ради Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка. Протокол засідання №12 від 22.02.2024 р.

Мета дослідження – з'ясування національних витоків та західноєвропейських прототипів співогри композиторів-священників другої половини ХІХ ст. та її естетико-виховної функції в середовищі українців Галичини.

Завдання природно випливають із поставленої мети і включають наступні позиції:

- Окреслення основних засад європейського, зокрема австро-німецького зінгшпілю в естетико-стильовому контексті національного романтизму і бідермаєру;
- Визначення специфіки галицько-буковинської співогри і її ролі та функцій у формуванні національної ідентичності та становленні професійної музичної творчості регіону;
- Виокремлення феномену галицьких композиторів-священників у становленні українського музичного театру в Галичині і Буковині;

- Аналітичні студії вибраних співоігор М. Вербицького, П. Бажанського, В. Матюка, І. Воробкевича;
- Узагальнення мовно-стильових характеристик та індивідуальних особливостей співоігор М. Вербицького, П. Бажанського, В. Матюка, І. Воробкевича;
- Визначення соціокультурних функцій галицької та буковинської співогри у історичному дискурсі суспільства українського краю.

Об'єкт дослідження – музично-театральне мистецтво другої половини XIX ст. в контексті естетики національного романтизму і бідермаєру.

Предмет дослідження – галицько-буковинська співогра.

Матеріалом дослідження є праці доволі широкого тематичного спектру, що охоплюють різні наукові напрямки – історичний, культурологічний, філософсько-естетичний, соціологічний, персонологічний та низку інших, а також нотні, у тому числі рукописні зразки співоігор композиторів-священників.

Наукова новизна роботи полягає в наступному:

Вперше:

- здійснено комплексний розгляд обраних співоігор галицьких авторів у аспекті соціокультурної просвітницької діяльності греко-католицьких священників та І. Воробкевича як прогресивного представника православного священництва Буковини;
- визначено найважливіші соціоісторичні функції співогри композиторів-священників у духовному житті регіону;
- залучено в науковий обіг аналіз обраних співоігор галицьких та буковинських авторів.

Розширено:

- теоретичне обґрунтування ролі співогри у музичній культурі Галичини і Буковини.

Уточнено:

- зміст і обставини написання та виконання деяких обраних співоігор галицьких та буковинських авторів.

Поглиблено:

- огляд суспільно-історичних передумов, естетичних засад обраних співоігор галицьких та буковинських авторів;
- аналітичні студії низки співоігор галицьких та буковинських авторів.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів із внутрішнім поділом на підрозділи, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації - 270 сторінок. Обсяг основного тексту дисертації - 197 сторінок. Список використаної літератури включає 297 позицій, із них – 21 іноземними мовами.

Методи дослідження ґрунтуються на міждисциплінарній інтеграції наукових принципів історії, культурології та музикознавства.

Основними методами, застосованими в дисертації, є:

- джерелознавчий – опрацювання архівних документів, матеріалів преси, відповідної наукової літератури для представлення якомога ширшого спектру артефактів, особистостей і подій, пов'язаних з утвердженням жанру співогри в духовно-мистецьких пріоритетах галицького та буковинського регіону;
- історичний - для з'ясування об'єктивних історичних передумов, що склалися в багатовіковій традиції як європейського Просвітництва, так і національного музично-сценічного мистецтва, і стали підґрунтям формування галицької та буковинської співогри, визначили її соціальну заангажованість;
- ретроспективний – для реконструкції ролі і функцій співогри як особливої сфери діяльності композиторів-священників у галицькому та буковинському культурному середовищі;
- компаративний, необхідний для порівняння суспільно-історичних та художньо-естетичних спільних і відмінних рис західноєвропейського зінгшпілю (водевілю, комедіоопери та інших різновидів жанру) і галицько-буковинської співогри;
- естетико-мистецтвознавчий, спрямований на розкриття головних художніх пріоритетів композиторів-священників, головних духовно-естетичних цілей, заради яких вони звертались до жанру співогри, а відтак обґрунтування їх вибору певного комплексу музично-виразових засобів;
- персонологічний, за допомогою якого з'ясовуються засади індивідуального стилю кожного з композиторів-священників з урахуванням рис їх особистості, світогляду, нахилів до різнобічної діяльності, що певним чином впливали на вибір тематики співоігор та їх музичну мову;
- аксіологічний – для висвітлення критичних і музикознавчих оцінок окремих зразків співогри у творчості галицьких і буковинських композиторів, як і загальної оцінки ролі самого жанру в культурному

житті регіону, зіставлення аксіологічних вимірів наведених зразків у різні історичні періоди;

- музикознавчого аналізу – для виявлення особливостей художнього виразу і специфіки музичної мови співоігор композиторів-священників означеного періоду.

Теоретичну базу дослідження становлять роботи з різних галузей наукових знань, у яких розглянуті питання:

– проблематики музичного театру та витоків і формування зінгшпілю зокрема. – А. А. Аберт (Abert), В. Лукаса (Lukas), М. Черкашиної-Губаренко, О. Роценко, Г. Шлеттерера (Schletterer), О. Клековкіна, Л. Браун (Braun), Р. Пропперса (Proppers), В. Партча (Partsch), Е. Гросеггер (Grosegger), Е. Гільшер (Hilscher), Г. Коха (Koch), О. Виставкіної та ін.

– висвітлення особливої позиції греко-католицького духовенства в ідентифікаційних процесах українців Галичини, що проявились у різних сферах: економічній, соціополітичній, науково-освітній, культурно-просвітницькій, зокрема і в суто мистецькій, – О. Субтельного, Т. Чухліба, Р. Делятинського, А. Качора, О. Каськіва, Й. Химки, Н. Колб, та багатьох інших.

– загального огляду творчості композиторів-священників (представників «перемишльської школи» та їх послідовників) та жанру співогри в їх спадщині, а також студій, в яких розглядається еволюція українського театру – праці З. Лиська, Б. Кудрика, С. Чарнецького, статті С. Людкевича, М. Антоновича, історико-регіональні та біографічні студії другої половини ХХ – початку ХХІ ст. М. Білінської, М. Гарбузюк, О. Доридор, І. Глібовицького, З. Жмуркевич, М. Загайкевич, Л. Кияновської, О. Клековкіна, Б. Козака, Г. Лужницького, Я. Мамонтіва, П. Никоненка, М. Новакович, Р. Пилипчука, Ю. Каплієнко-Ілляк, Н. Кушлик, А. Виших-Гавронської (Wuruch-Gawtońska),

– окремих аспектів спадщини композиторів – в працях І. Антонюк, Ю. Булки, Я. Горака, Г. Карась, Н. Косаняк, Л. Мазепи, Т. Мазепи, Л. Мельник, О. Осадці, О. Письменної, С. Павлишин, О. Попович, Ю. Ясиновського та ін.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у можливості використання його матеріалів в навчальних курсах «Історія української музики», «Історія оперного мистецтва», «Історія українського театрального мистецтва» для студентів музикознавчих факультетів середніх

спеціальних та вищих навчальних закладів (музичних ліцеїв, коледжів, спеціалізованих музичних шкіл, академій, інститутів та університетів мистецтв, музично-педагогічних факультетів університетів тощо) та театрознавчих факультетів відповідних вищих навчальних закладів.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення дисертації обговорювались на засіданнях кафедри історії музики Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка. Висновки і результати дослідження висвітлювались у виступах на 6 Міжнародних конференціях: VI міжнародний науковий форум «Музикознавчий універсум молодих». Львів. 5-6 березня 2020 року. Доповідь на тему: «Творча взаємодія Львівської греко-католицької семінарії та музичного товариства ім. М. Лисенка»; Міжнародний науковий форум «Музикознавчий універсум молодих. Україна і світ: вектори музичної комунікації» Львів. 22-23 січня 2021р. Доповідь на тему: «Інститут церковної музики: підстави виникнення та етапи діяльності»; VII Міжнародний науковий форум «Музикознавчий універсум молодих» до 180-річчя з дня народження Миколи Лисенка. Львів. 1-2 березня 2022 року. Доповідь на тему: «Галицько-буковинська співогра як соціокультурний феномен»; VIII Міжнародний науковий форум «Музикознавчий універсум молодих». Львів. 1 березня 2023 р. Доповідь на тему: «Національна ідентичність та її прояви у галицько-буковинській співогрі: напрямки дослідження»; Українська і світова культура в умовах глобалізаційних викликів та війни: XIX Міжнародна науково-практична конференція. Рівне. 16–17 листопада 2023 р. Доповідь на тему: "Феномен галицької співогри у контексті європейського музичного мистецтва"; Мистецтво у нелінійному просторі: II Міжнародна науково-практична конференція. Тернопіль. 19-20 жовтня 2023р. Доповідь на тему: "Етика співогри у творчості Михайла Вербицького: "І гроші нінащо, як розум ледащо".

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок здобувача в публікації. За темою дисертації опубліковано 4 статті у фахових виданнях, рекомендованих МОН України, 4 публікації тез у наукових збірках конференцій.

Статті у фахових наукових виданнях, затвердженіх МОН України:

1. Сидір М.О. Музичні освіта і виконавство як складові практичної діяльності галицького священництва зламу XIX-XX століть *Наукові збірки Львівської національної музичної академії імені М.В.Лисенка. Музикознавчий універсум: збірник статей.* Львів, 2019. Вип. 45. С. 90-102.

2. Сидір М.О. Інститут церковної музики як складова структури Львівської Богословської академії та Українського католицького університету. *Вісник національної академії керівних кадрів культури та мистецтв. Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць*. Київ, 2020. Вип. 38. С. 181-185.
3. Сидір М.О. Жанрові витоки та світоглядні засади галицької співогри. *Вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Fine Art and Culture Studies*. Луцьк, 2022. Вип.1. С.171-179.
4. Сидір М.О. Трактування національної ідентичності у світовій науковій думці та його екстраполяція в українське музикознавство. *Вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Fine Art and Culture Studies*. Луцьк, 2023. Вип.3. С.100-107.

Публікації в інших наукових виданнях та збірниках конференцій:

5. Сидір М.О. Творча взаємодія Львівської греко-католицької семінарії та музичного товариства ім. М. Лисенка. *VI міжнародний науковий форум «Музикознавчий універсум молодих». Львів. 5-6 березня 2020 року. Тези*. Львів: Видавець ФОП Король І. В., 2020. С. 118-120
6. Сидір М.О. Інститут церковної музики: підстави виникнення та етапи діяльності. *Міжнародний науковий форум «Музикознавчий універсум молодих. Україна і світ: вектори музичної комунікації» Львів. 22-23 січня 2021 року. Тези*. Львів, 2021. С.133-135
7. Сидір М.О. Галицько-буковинська співогра як соціокультурний феномен. *VII Міжнародний науковий форум «Музикознавчий універсум молодих» до 180-річчя з дня народження Миколи Лисенка. Львів. 1-2 березня 2022 року. Тези*. Львів, 2022. С.56-58
8. Сидір М.О. Національна ідентичність та її прояви у галицько-буковинській співогрі: напрямки дослідження. *VIII Міжнародний науковий форум «Музикознавчий універсум молодих». Львів. 1 березня 2023 року. Матеріали засідань*. Львів, 2023. С. 73-75

Характеристика особистості здобувача.

Марія СИДІР здобула повну вищу освіту в Львівській національній музичній академії ім. М. В. Лисенка у 2015 році за спеціальністю «Музичне мистецтво» з присвоєнням кваліфікації викладача фортепіано, артиста камерного ансамблю, концертмейстера, сольного виконавця.

Впродовж 2015 - 2017 рр. проходила асистентуру-стажування у ЛНМА ім. Лисенка за спеціалізацією «Концертмейстерський клас».

Впродовж 2019-2023 рр. навчалася в аспірантурі Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка за освітньо-науковою програмою доктора філософії (науковий керівник – доктор мистецтвознавства, професор Кияновська Л.О.).

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана українською мовою з правильним вживанням лінгвістичної та спеціальної термінології. Стель викладених в дисертації матеріалів дослідження – науковий.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Під час виконання дисертації здобувачка дотримувалася принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Як результат попередньої експертизи дисертації Марії СИДІР у межах публічної презентації наукових результатів дисертації, яку було проведено на розширеному засіданні кафедри історії музики Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка та повноти основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Дисертація Марії СИДІР «Соціокультурні функції та стильові засади галицько-буковинської співогри», представлена на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво, є ґрунтовним, інноваційним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що містить наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Дисертацію присвячено дослідженню феномену галицько-буковинської співогри у творчості композиторів-священників, зокрема визначенню її соціокультурних функцій та стильових засад. Зміст дисертації відповідає визначеній меті; поставлені здобувачем завдання повністю розв'язано, основні положення дисертації мають наукову новизну.

Обсяг та структура дисертації відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на ступінь доктора філософії. Зміст дисертації повністю відповідає спеціальності 025 – Музичне мистецтво.

Результати дисертації пройшли апробацію на 6 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних і науково-творчих конференціях, основні положення відображено у 4 наукових публікаціях.

2. Викладене дозволяє дійти висновку, що дисертація Марії СИДР «Соціокультурні функції та стильові засади галицько-буковинської співогри» містить теоретичну, практичну значущість, наукову новизну; її результати можуть бути запроваджені до науково-теоретичної та практичної сфери музичного мистецтва в Україні. Дисертація, подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам, передбаченим пунктами 10 та 11 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, та може бути представлена у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

3. Рекомендувати дисертацію Марії СИДР «Соціокультурні функції та стильові засади галицько-буковинської співогри» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Результати дисертаційного дослідження обговорено і схвалено на публічній презентації наукових результатів дисертації, яку було проведено на розширеному засіданні кафедри історії музики Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка.

Головуюча на публічній презентації наукових результатів дисертації:

**Завідувач кафедри історії музики,
доктор мистецтвознавства, професор**

Кияновська Л.О.

